

Ռոզա ՄԵԼԻՔՍԵԹՅԱՆ
Երևանի պետական համալսարան

**ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ԼԵԶՎԱԿԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՖՐԱՆՍԵՐԵՆՈՒՄ**

Անհամաձայնությունը դիտարկվում է որպես բանավեճային հաղորդակցության շարժիչ ուժերից մեկը, որով խոսակիցները, ճշմարտության բացահայտման ճանապարհին, փորձում են հնարավորինս համոզիչ ներկայացնել իրենց հակադիր տեսակետները՝ օգտագործելով տարբեր միջոցներ՝ բառային միավորներ, շարահյուսական կառույցներ, ոճական հնարքներ և այլն: Անհամաձայնության արտահայտման գործընթացում հատուկ դերակատարություն ունեն գործաբանական գործոնները, ինչպիսիք են լեզվական քաղաքավարության կանոնների, փաստարկների գործածությունը, երկխոսականությունը (դիալոգիզմ), ինչպես նաև՝ հուզմունքի լեզվական դրսևորումները:

Բանալի բառեր. *անհամաձայնություն, բանավեճային հաղորդակցություն, քաղաքավարական հնարքներ, երկխոսականություն (դիալոգիզմ), փաստարկում, հեգնանք, շարահյուսական կառույցներ*

Բանավեճային հաղորդակցության նպատակը ճշմարտության փնտրտուքի ճանապարհին խոսակցին իր տեսակետը ներկայացնելն է, ինչպես նաև նրա տեսակետը լսելը: Անհամաձայնությունը դիտարկվում է որպես բանավեճային հաղորդակցության տեսակ, որի ընթացքում հակասական հայացքների արտահայտման միջոցով տեղի է ունենում բարդ գործընթաց, երբ անհամաձայնություն արտահայտողները ջանում են հնարավորինս հիմնավոր ներկայացնել իրենց հակադիր մոտեցումները՝ ճշգրտելով դրանք: Բանավեճային հաղորդակցության արդյունքում երբեմն խոսակիցների նախնական համոզմունքները կարող են մոտենալ, ընդհուպ համընկնել, մնալ նույնը կամ հեռանալ: Նման հաղորդակցության ընթացքում խոսակիցները ջանում են վիճելի հարցերի շուրջ գալ որոշակի համաձայնության: Ուստի, կարելի է ասել, որ տվյալ խոսքային ակտում անհամաձայնությունը դառնում է բանավեճային հաղորդակցության շարժիչ ուժը:

Անհամաձայնությունը կարող է դրսևորվել տարբեր միջոցներով՝ բառային միավորներով, շարահյուսական կառույցներով, ոճական հնարքներով և այլն: Անհամաձայնության արտահայտման գործընթացքում հատուկ դերակատարություն ունեն գործաբանական գործոնները, ինչպիսիք են լեզվական քաղաքավարության կանոնների, փաստարկների գործածությունը, ինչպես նաև՝ հուզմունքի (բուռն ապրումների) դրսևորումները:

Ողջամիտ բանավեճային հաղորդակցությունը համարվում է ծախողված, եթե անհամաձայնությունը կրում է շարունակական բնույթ և բանավեճում չի բացահայտվում ընդհանուր հայեցակետ, սակայն այդ իրավիճակն ամենևին էլ որևէ կողմի «հաղթանակի» կամ «պարտության» դրսևորում չէ: Ինչպես նշում է Արիստոտելը, ցանկացած քննարկման ժամանակ ընդդիմախոսները պետք է ձգտեն հաղթահարել տարածայնությունները բանականության (լոգոսի) շնորհիվ: Նոր ժամանակներում Պերելմանը, զարգացնելով այս միտքը, պնդում է, որ հոետորական արվեստի նպատակը ընդդիմախոսին հաղթելը (*vaincre*) չէ, այլ նրան համոզելը (*convaincre*), համապատասխան հիմնավորումներով և ճշգրիտ ձևակերպումներով:

Ժամանակակից լեզվաբանության մեջ ընդունված է, որ անհամաձայնության դրսևորումն ունի մի շարք կարևոր գործառույթներ, որոնք նպաստում են տարբեր «նորարարական» մոտեցումների ձևավորմանը սոցիալական, քաղաքական, հոգևոր, մշակութային կամ միջմշակութային բնագավառներում: Ահավասիկ, մեր կարծիքով, դրանցից կարևորները.

- համոզելու գործառույթ (*fonction persuasive*) – անհամաձայնության միջոցով ընդդիմախոսը ձգտում է խոսակցին բերել իր համոզմունքին՝ գործածելով հատուկ հոետորական հնարքներ,
- համակարգող կամ համադասող գործառույթ (*fonction coordinatrice*) – ընդդիմախոսները համախմբվում են, որպեսզի կանոնակարգված և արդյունավետ կերպով վարեն բանավեճային նորարարական (*disruptive*) հաղորդակցություն, որի ընթացքում անհամաձայնություն արտահայտող կողմը մերժում է իշխող կարծրատիպերը,
- ամբողջականացնող և փոխակերպող գործառույթ (*fonction intégrative et transformatrice*) – անհամաձայնության կողմնակիցները միավորում են իրենց ուժերը հանուն ճշմարտության պայքարելու գործում,
- քաղաքական գործառույթ (*fonction politique*) – անհամաձայնությունը թույլ է տալիս ձևավորել «մենք»-ի և «նրանք»-ի «քաղաքական» դաշտեր՝ «ընդդիմադիր» և «իշխանամետ» խմբեր և խմբակցություններ,
- արտահայտչական գործառույթ (*fonction expressive*) – անհամաձայնության դրսևորումը թույլ է տալիս լսելի դարձնել սեփական կարծիքը՝ բողոքների և առարկությունների միջոցով:

Հարկ է նշել, որ անհամաձայնության այս «նորարարական» գործառույթները դեռևս ամբողջովին ուսումնասիրված չեն:

Ժամանակակից լեզվաբաններից մեկի՝ Կատրին Կերբրա-Օրելիոնի կարծիքով, անհամաձայնությունը բովանդակում է տարածայնություն կամ տարակարծություն և ենթադրում է մտքի, զգացմունքի, կամքի հակադրություն՝ կանխենթադրելով «առնվազն երկու ընդդիմախոսների

ներկայություն [...], որոնք միևնույն հայեցողական դաշտում զբաղեցնում են երկու հակամետ դիրքեր» /Kerbrat-Orecchioni, 1980: 5/:

Կաիմ Պերելմանը անհամաձայնության խոսքային ակտը բնութագրում է նաև որպես *նախընտրության* հասկացություն (la notion de préférence)՝ տարբերակելով նախընտրելի (préféré - մեր կարծիքով՝ *ոչ նշույթավորված խոսքային շղթա*) և *ոչ նախընտրելի* (non préféré - *նշույթավորված*) տեսակներ: Անհամաձայնության արտահայտությունը համարվում է ոչ նախընտրելի հաղորդակցություն՝ ի տարբերություն համաձայնության, որը *նախընտրելի* է: Կ. Կերբրա-Օրեկիոնին՝ ուսումնասիրելով նախագահական ընտրարշավների ելույթները, հանգել է այն եզրակացության, որ խոսքային ակտի նախընտրելի կամ ոչ նախընտրելի լինելը կախված է հաղորդակցության բնույթից: Այս համատեքստում անհամաձայնություն արտահայտելիս խոսակիցը կիրառում է մի շարք **քաղաքավարական հնարքներ**՝ խոսքի սպառնալիքի ուժգնությունը մեղմացնելու համար, ինչպես օրինակ՝

- տարակուսանքը (hésitation)՝
J'ai l'impression qu'il y a un peu de confusion dans ce que vous dites.
- ներողությունը (excuse)՝
Excusez-moi, mais ce n'est pas possible.
- (վիրավորանքի) փոխհատուցումը (réparation)՝
Pardon de vous le dire, mais vous faites une erreur.
- մեղմացումը (atténuation)՝
Permettez-moi de vous opposer ma manière de voir les choses.
- տեսակետի ոչ բացահայտ ձևակերպումը (formulation indirecte)՝
Il me semble que vous n'êtes pas totalement informé.

և այլն:

Մեկ այլ հետազոտող՝ Ժակ Մոշլերը, կարծում է, որ անհամաձայնության արտահայտությունը նպաստում է հաղորդակցության շարունակականությանը, մինչդեռ համաձայնությունը հանգեցնում է հաղորդակցության արագ ավարտին, այսինքն՝ համաձայնությունն «ավարտի նախապայման» է, իսկ անհամաձայնությունը դրդում է խոսակիցներին շարունակել հաղորդակցությունը՝ կիրառելով համոզելու լրացուցիչ միջոցներ: Քանի որ անհամաձայնությունը մերժման յուրահատուկ ձև է, խոսակիցներն անհամաձայնության դեպքում շատ ավելի հաճախ են դիմում փաստարկների, քան համաձայնության:

Անհամաձայնությունն ի հայտ է գալիս նաև **դիալոգիզմի**՝ երկխոսականության և **պոլիֆոնիայի**՝ բազմաձայնության (dialogisme, polyphonie) դրսևորումներով:

Երկխոսականությունն այն երևույթն է, երբ խոսողը հղում է կատարում մեկ ուրիշի ավելի վաղ հնչած կամ դեռևս չհնչած, բայց ենթադրվող խոսքին: Մատնանշելով կամ առանց մատնանշելու սկզբնաղբույրը՝ երկխոսական ասույթով խոսողը հակադրվում է կամ հակառակը, չի հա-

կադրվում ուրիշի ասությանը՝ ընդունելով կամ չընդունելով, վիճարկելով կամ չվիճարկելով նրա բովանդակությունը: Այսպիսով, խոսողը կամ ակնհայտորեն արտահայտում է անհամաձայնություն ուրիշի խոսքում արտահայտված կարծիքի հետ, կամ էլ այն օգտագործում է որպես փաստարկ՝ սեփական ասույթը հիմնավորելու համար: Ընդունված է համարել, որ «երկխոսականություն» երևույթի լավագույն մեկնաբանությունը պատկանում է Բախտինին՝

Ցանկացած խոսակցություն բաղկացած է ուրիշի խոսքերի հաղորդումից և մեկնաբանություններից: Այնպես ամեն պահի կարելի է գտնել «մեջբերում», «հղում» այն բանին, ինչ ասել է այսինչ անձը, ինչ «ասում են», ինչ «բոլորն են ասում», ինչ խոսակցի խոսքերն են, ինչ մեր սեփական ավելի վաղ ասած խոսքերն են, հղում որևէ լրագրի, որոշման, փաստաթղթի, գրքի ... [...] առօրյա կյանքում մեր արտաբերած խոսքերի ճիշտ կեսը վերցված է ուրիշներից /Bakhtine, 1934/1978: 158/:

Անհամաձայնության մեկ այլ դրսևորում կապված է *ժխտական* նախադասությունների **բազմաձայնության** հետ: Ըստ Օսվալդ Դյուկրոյի, ժխտական նախադասությունների մեծ մասն արտահայտում է բանավեճ հարուցող ժխտում (négation polémique): Դյուկրոն գտնում է, որ Pierre n'est pas intelligent («Պիեռը խելացի չէ») նախադասությամբ խոսողը ենթադրում է, որ գոյություն ունի Pierre est intelligent («Պիեռը խելացի է») նախադասությունը, որի հետ նա համաձայն չէ: Ուստի, ժխտումը կարելի է համարել անհամաձայնության դրսևորում /Ducrot, 1984: 216-218/: Չեն բացառվում, այնուամենայնիվ, այն դեպքերը, երբ ժխտական կառույցը համաձայնության նշանակություն է ունենում, ինչպես օրինակ՝

- Il n'était pas content du tout. Նա ամենևին գոհ չէր:
- Non, il n'était pas content. Ոչ, նա գոհ չէր:

Ինչպես նշեցինք, բանավեճային հաղորդակցության ընթացքում խոսակիցները հաճախ օգտագործում են **փաստարկումը**՝ որպես համոզման միջոց, սեփական կարծիքը հիմնավորելու հնարավորություն: Համոզելու գործընթացը հայտնի է եղել դեռևս հին աշխարհում և ուսումնասիրվել է հռետորական արվեստի շրջանակներում: Իր ակունքներում հռետորական արվեստի նպատակն էր արդյունավետ խոսքի միջոցով ունկնդրին համոզել սեփական իրավասության մեջ: Հետագայում այն վերածվել է ոճական զանազան հնարքների միջոցով խոսքը գեղեցկացնելու արվեստի և այդ մոտեցումն այնքան է զարգացել, որ մոռացվել է հռետորական արվեստի նախնական կոչումը, այն է՝ խոսքին համոզելու կարողություն տալը: Նորօրյա հռետորական արվեստը, պահպանելով ոճական հնարքները, կրկին կարևորում է փաստարկման տեսությունը: Մեր օրերում ժամանակակից լեզվաբանությունը փորձում է խոսքային փաստարկների վերլուծության միջոցով բացատրել, թե ինչ եղանակներով է գրավոր կամ բանավոր խոսքը ներգործում ունկնդրի վրա:

Ուստի, այն ուսումնասիրում է կոնկրետ հաղորդակցական իրադրությունում փաստարկված խոսքի ազդեցության ուժը, քննության է առնում, թե ինչպես են խոսողն ու խոսակիցը կապակցված լեզվական միավորների միջոցով ներդաշնակ փոխներգործում միմյանց վրա:

Ահա մի քանի օրինակ՝

- Que pensez-vous de mon projet ?

Բացահայտ անհամաձայնություն՝

- Je ne suis pas d'accord avec vous, ce projet nous coûte trop de temps et trop de frais.

Փաստարկված բացահայտ անհամաձայնություն՝

- Nous n'avons pas suffisamment de temps et d'argent pour réaliser ton projet.

Փաստարկված ոչ բացահայտ անհամաձայնություն՝

- Nous avons déjà dépensé beaucoup de temps et d'argent pour cette mission.

Հիշենք Նիկոլ Փաշինյանի հայտնի նախադասությունը՝ ասված Սերժ Սարգսյանի հետ չկայացած բանակցության ժամանակ, որը փաստարկված անհամաձայնության վառ դրսևորում է՝

Դուք սխալվում եք, պարո՛ն վարչապետ, Դուք ճիշտ չեք գնահատում իրավիճակը:

Փաստարկների միջոցով համոզելու գործընթացում կարևոր է խոսողի *էթոսը*: Շատ ավելի հեշտությամբ են հավատում առաքինի հատկանիշներով օժտված մարդուն, քան կասկածելի համբավ ունեցողին: Կարևորություն ունի նաև խոսակիցների կարգավիճակը: Պատահական մարդը չի կարող իր խոսքով նույն ազդեցությունը գործել, ինչ հեղինակություն վայելող անձը, պետական գործիչը կամ հոգևորականը: Կարևոր է նաև փաստարկների բնույթը: Նույն փաստարկներով հնարավոր չէ ազդել գործընկերոջ, դատավորի, գործարարի, երեխայի և այլոց վրա:

Արիստոտելն իր հայտնի աշխատությունում խոսքի ուժը դիտարկում է որպես հասարակական գործունեության շարժիչ գործոն, սակայն միայն այնպիսի հանգամանքներում, երբ խոսողի կերպարը՝ էթոսը, որոշակի դեր է կատարում, և երբ տրամաբանությունն ու կիրքը՝ լոգոսն ու պաթոսը, հանդես են գալիս միահյուսված:

Համոզելու համար կարևոր է նաև **հուզել** խոսակցին, որպեսզի նա ցուցաբերի համապատասխան ցանկալի վարքագիծ: Հուզմունքի այնպիսի դրսևորումներ, ինչպիսիք են զայրույթն ու վրդովմունքը, կարող են համարվել անհամաձայնության ցուցիչներ, որոնք խոսքում հիմնականում արտահայտվում են

- աժականներով՝

C'est dingue, c'est fou, on n'a jamais vu ça.

Pour moi c'est insensé et c'est pourquoi je vous refuserai.

- հարցական, բացականչական նախադասություններով՝

Mais qu'est-ce que tu racontes là?

C'est faux!
 Tu veux rire!
 - ձայնարկություններով՝
 Bah!
 Oh là là!
 Ah bon!
 N'importe quoi!

Անհամաձայնությունն ի հայտ է գալիս նաև տարբեր ոճական հնարքներով, հատկապես բացահայտ կամ ոչ բացահայտ **հեզնանքի** դրսևորումներով: Գոյություն ունեն հեզնանքի մի շարք սահմանումներ և մեկնաբանություններ:

Դասական իմաստով հեզնանքը համարվում է հակաբանության կամ հակաբերության (antiphrase) ոճական հնարք: Խոսողը գիտակցաբար հեզնանք արտահայտող բառը գործածում է հակառակ իմաստով, ի նշան անհամաձայնության, ինչպես հետևյալ օրինակում՝

C'est du joli!

Ըստ Դեն Սպերբերի և Դիրդրե Ուիլսոնի, հեզնանքը խոսողի կողմից հավանության չարժանացած որևէ ասույթի արձագանք-կրկնաբանություն է (reprise en écho): Արձագանք-կրկնաբանությունը խոսակցի բառերի կրկնությունն է առանց մատնանշելու, որ դա մեջբերում է: Հատուկ հնչերանգով կրկնելով խոսակցի բառերը՝ խոսողը հասկացնում է, որ դրանց տալիս է բացասական գնահատական, համարելով դրանք անհետաբեր, ոչ տեղին, անգամ՝ գործին չվերաբերող: Այսպիսով, հեզնական ասույթը խոսակցի ասույթի կրկնությունն է՝ ի նշան խոսողի անհամաձայնության:

Հետաքրքիր է Միխայել Բախտինի կարծիքը հեզնանքի մասին՝
...հեզնանքի մեջ լսվում է երկու ձայն, երկու խոսող. մեկն իրականում ասում է այսինչ բանը, մյուսը ծաղրապատում է (պարոդիայի է ենթարկում) առաջինին /Bakhtine, 1979/1984: 316/:

Հնարավոր է, որ հեզնանքով խոսողը, քողարկելով իր անհամաձայնությունը, ձևացնում է, թե համաձայն է խոսակցի հետ, օրինակ՝

- Peut-être que dans trois ans nous aurons un vaccin,

- **C'est ça !** Trois ans, c'est optimiste.

Հատկանշական է, որ հաճախ ուղղակի անհամաձայնություն արտահայտող *je ne suis pas d'accord* կառույցի փոխարեն գործածվում է *je suis d'accord, mais...* կառույցը՝ տալով դրան հեզնական երանգ:

Հակաբանությունը, արձագանք-կրկնաբանությունը, քողարկված համաձայնությունը հեզնանքի դրսևորումների տարբեր տեսակներն են:

Ժխտական կառույցով արձագանքելը նույնպես անհամաձայնության նշան է: *Je ne parle pas de ... /Non, ... /Mais non, ... /Pas du tout, ... /Absolument pas, ...* և այլ կառույցներով խոսողը հակադրվում է խոսակցին, օրինակ՝

Il fait beau aujourd'hui. – **Mais non**, il ne fait pas beau du tout, il y a du vent !

Non-ը ֆրանսերենում չի համարվում բացարձակ անհամաձայնության միջոց, այն կարող է նաև համաձայնություն արտահայտել, եթե արձագանք է որևէ ժխտական կառույցի՝

- [...] il n'a pas besoin de tes conseils.
- Ah non, non, non, mais là-dessus on est d'accord.

Այսպիսով, «*non*»-ը կարող է արտահայտել թե՛ համաձայնություն, թե՛ անհամաձայնություն, «*si*»-ն միշտ արտահայտում է անհամաձայնություն, իսկ «*oui*»-ին՝ համաձայնություն:

- Je n'y comprends rien.
- Si, vous avez parfaitement compris.

Ժխտականի կողքին **հարցականը** նույնպես հակադրվող խոսքի արտահայտության հիմնական միջոցներից է: **Հարցական** նախադասություններով՝

- խոսակցին է վերագրվում որևէ դիրքորոշում,
- արտահայտվում է խոսակցի տեսակետին հակադրվելը,
- կատարվում է ուրիշի խոսքի վերարտադրություն:

Pourquoi voulez-vous que...?

Pourquoi pensez-vous que...?

Qui vous a dit que...?

Comment pouvez-vous penser/dire que...?

և նման հարցերով խոսակցի խոսքը կրկնելով կամ վերարտադրելով՝ խոսողը ցույց է տալիս, որ հակադրվում է նրա կարծիքին և արտահայտում իր անհամաձայնությունը:

Qui t'a dit que le cannabis est une drogue neurotoxique? Contrairement, il ne détruit pas les neurones.

Pourquoi voulez-vous que nous dissimulions l'émotion qui nous étreint tous [...]? Non! nous ne dissimulerons pas cette émotion profonde et sacrée.

(Ch. de Gaulle)

Quoi? C'est cette horreur que les Français ont trouvée pour nous donner une idée de leur goût si fort vanté? (Protestation des artistes contre M. Eiffel de 1887)

Comment? Jean-Pierre avec nous? Ce sont des histoires qu'on raconte aux enfants, c'est Le Petit Prince", a-t-il déclaré.

Tu crois que ça en vaut la peine?

Vous plaisantez?

Թվարկենք անհամաձայնության արտահայտման մի շարք **բառային** միջոցներ, որոնք ծառայում են խոսակցի միտքը հերքելուն կամ վիճարկելուն՝

- բայեր, 1-ին կամ 2-րդ դեմքերով. եզակի թվի 1-ին դեմքում կատարողական՝ պերֆորմատիվ կիրառությամբ՝
je le conteste

vous vous trompez/tu te trompes

vous mentez/tu mens

- մակբայներ և մակբայական արտահայտություններ՝

contrairement (à)

évidemment (հեզնանքով)

assurément (հեզնանքով)

à la différence de

au contraire

- ածականներ՝

(ce n'est pas) vrai/ exact

(c'est) faux / inexact / erroné

- գոյականներ

(c'est) une erreur / un mensonge / une contrevérité / une calomnie

Անհամաձայնություն արտահայտելով՝ խոսողը, ասես, մեղադրում է խոսակցին այն բանում, որ վերջինս գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար զրպարտում է, ստում է կամ էլ աղավաղում է իր միտքը: Ահա մի շարք հաճախ հանդիպող նախադասություններ՝

Non, non je n'ai jamais employé cette expression.

Il ne faut pas à ce point déformer ma pensée.

Ne déformez pas mes paroles.

Je ne vous ai pas traité de menteur, j'ai dit...

Ce n'est pas ce que je viens de dire.

Vous ai-je parlé de ça ?

Ce n'est pas mon expression.

Non, mon avis est tout à fait différent.

Je n'ai jamais dit ça, c'est un léger malentendu.

Այս կերպ հերքողը կասկածի տակ է դնում իր ընդդիմադրի մարդկային հատկանիշները՝ ազնվությունը, իրազեկությունը, վարկը, նրա էթոսը, որպեսզի իր կողմը գրավի ունկնդիրներին:

Այսպիսով, գալիս ենք այն եզրահանգման, որ անհամաձայնությունը խոսքային, մասնավորապես, բանավեճային հաղորդակցության շարժիչ գործոններից մեկն է, որով խոսակիցները, ճշմարտության բացահայտման ճանապարհին, զանազան բառաշարահյուսական, ոճական և գործաբանական միջոցների օգնությամբ (ինչպիսիք են տվյալ լեզվի բառապաշարը, հարցական, բացականչական, ժխտական նախադասությունները, փաստարկումը, հեզնանքը, քաղաքավարության կանոնները, հուզմունքի դրսևորումները, երկխոսականությունը, բազմաձայնությունը) փորձում են հնարավորինս համոզիչ ներկայացնել իրենց հակադիր տեսակետները, քանի որ, ինչպես ասում է բանաստեղծը՝

Le désaccord pourrait être le chemin le plus court entre deux opinions. (Khalil Gibran)

Այս նախադասությունը բառացի թարգմանվում է «Անհամաձայնությունը կարող էր լինել երկու կարծիքների միջև ամենակարճ ճանապարհը», սակայն ակնհայտորեն օգտագործված է՝ «Անհամաձայնության դրսևորումը կարող էր լինել համաձայնության գալու լավագույն հնարավորություններից մեկը» իմաստով:

Անհամաձայնության դրսևորման նշված արտահայտչամիջոցներից յուրաքանչյուրը լրացուցիչ համակողմանի հետազոտության կարիք ունի: Առանձնապես արժեքավոր կլինեն բազմալեզու զուգադրական ուսումնասիրությունները:

Կարելի է նաև փաստել, որ անհամաձայնությունը բազմակարծության դրսևորում է, ինչն իր հերթին խոսքի ազատության իրավունքի վառ վկայություն է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Amossy R. L'argumentation dans le discours. Paris: Armand Colin, 2012.
2. Amossy R. Apologie de la polémique. Paris: PUF, 2014.
3. Aristote. La rhétorique. Paris: Gallimard, 1991.
4. Bakhtine M. Esthétique et théorie du roman. Paris: Gallimard, 1934/1978.
5. Bakhtine M. Esthétique de la création verbale. Paris: Gallimard, 1979/1984.
6. Ducrot O. Le dire et le dit. Paris: Minuit, 1984.
7. Fontanier P. Les figures du discours. Paris: Flammarion, 1830/1977.
8. Kerbrat-Orecchioni C. Les débats de l'entre-deux-tours des élections présidentielles françaises. Constantes et évolutions d'un genre. Paris: L'Harmattan, 2017.
9. Kerbrat-Orecchioni C. L'ironie comme trope // *Poétique*, 41, 1980.
10. Kerbrat-Orecchioni C. La polémique et ses définitions // *Le discours Polémique*. Lyon: Presses universitaires de Lyon, 1980.
11. Moeschler J. Discours polémique, réfutation et résolution des séquences conversationnelles // *Études de Linguistique Appliquée*, 44, 1981.
12. Moeschler J. La réfutation parmi les fonctions interactives marquant l'accord et le désaccord // *Cahiers de Linguistique Française*, 1, 1980.
13. Perelman Ch. L'empire rhétorique, rhétorique et argumentation. Paris: Vrin, 1997.
14. Perelman Ch., Olbrecht-Tyteca L. Traité de l'argumentation. Bruxelles: Edition de l'Université de Bruxelles, 2008.
15. Sperber D., Wilson D. Les ironies comme mention // *Poétique*, 36, 1978.

Р. МЕЛИКСЕТЯН – Языковые проявления несогласия во французском языке. – Несогласие рассматривается как одна из движущих сил полемической коммуникации, с помощью которой собеседники, в поисках истины, пытаются как можно убедительнее представить свои противоположные точки зрения, используя такие различные средства, как лексические единицы, синтаксические структуры, стилистические приемы и т.п. В процессе выражения несогласия особую роль приобретают как прагматические факторы (следование правилам лингвистической вежливости, употребление аргументов, диалогизм), так и языковые проявления эмоций.

Ключевые слова: несогласие, полемическая коммуникация, приемы лингвистической вежливости, диалогизм, аргументация, ирония, синтаксические структуры

R. MELIKSETYAN – Linguistic Expression of Disagreement in French. – Disagreement is viewed as one of the driving forces of debate communication, by which the interlocutors, while revealing the truth, try to express their opposite standpoints as convincingly as possible, using such means as lexical units, syntactic structure, stylistic devices, and so on. In the process of expressing disagreement various pragmatic means, such as the use of rules of linguistic politeness and arguments, dialogism, as well as linguistic manifestations of emotions play a special role.

Key words: disagreement, debate communication, politeness devices, dialogism, argumentation, irony, syntactic structures